

Kapitulli 9

Sistemi monetar **paraqet** nje grumbull **regullash** dhe **procedurash** qe perdoren nga te gjitha vendet per ti realizuar pagesat nderkombetare. Pasi qe qdo vend ka njesine monetare te veqant sistemi monetare nderkombetare eshte I domosdoshem per kryerjen e pagesave nderkombetare.

➤ 9.1.Zhvillimi I sis.mon.nderk

SMN-ja para L.II.B

Qe te funksionoj sistemi I pagesave nderkombetare pa veshtiresi mjetet e pagesave duhet te jene te pranueshme nga nga pjesmarresit ne biznesin nderkombetare, ato mjete pra duhet te jene lehte te konvertueshme.

Para L.II.B si mjete te pageses ishte ari qe ishte e pranueshme ne tere boten. Ne kohen e *standardit te arit te paster(SAP)* ai sherbente si para universale, mirpo kjo forme e parase ishte e pavolitshme sepse duhej te transferohej dhe te matej gjate transakcioneve. Per keto arsyen shume vende te botes adaptuan *standardin e modifikuar te arit(SMA)* per te lehtesuar transakcionet gjate biznesit nderkombetare. Keto vende perdoren parane leter ne vend te arit, qdo vend deklaroit paritetin e monedhes se tyre te shprehur ne ari. SMA ishte nje system I kurseve fikse te kembimit sepse vlera e qdo menedhe ishte e fiksuar ne raport me arin dhe ne raport me monedhat e tjera. Faktoret qe quan ne renien e SMA gjate luftes se pare botrore ishin: *oferta botrore e arit filloi te behej me e vogel ne rapport me vellimin e tregtise botrore, shperthimi I luftes beri qe transportimi I arit te behet me I rrezikshem dhe me I shtrejte, gjate vitit 1914 shumica e vendeve ia kthyen shpinen SMA.*

SMN-ja gjate viteve 1920-1944

SMN gjate dy luftrave botrore ishte kaotike. Problemi kryesore ishin mosmarrveshjet rreth raporteve midis vlerave te monedhave. Shumica e monedhave luhateshin ne rapport me njera tjetren nen ndikimin e kerkeses dhe ofertes, vlera e monedhave percaktohej me shume nga forcat e tregut sesa nga autoritetet monetare.

SMN-ja gjate viteve 1944-1973

Pas L.II.B u krijua nje sistem I ri monetare nderkombetare si rezultat I mbledhjes midis vendeve te zhvilluara, SMN-ja u quajt marrveshja e **Bretton Woodsit**, kjo mbledhje morri vendim per **themelimin e FMN-s** dhe **Bankes Botrore**.

Qellimi I **Bankes Botrore** atehere ishte te kujdesej per rindertimin e vendeve te Evropes pas luftes, Banka I jipte hua ketyre vendeve. Me vone Banka Botrore pati synim ne zhvillimin e vendeve e te varfera ne bote.

FMN-ja eshte autoriteti I pare nderkombetare mbi autoritetet monetare kombetare, objektivat kryesore te saj ishin:

- *Nxitja e bashkpunimit monetare nderkombetar.*
- *Te ndihmonte zgjerimin e tregitse dhe te investimeve nderkombetare.*
- *Te mbante kurset e qendrueshme te kembimit.*
- *Te ulte kufizimet qeveritare ne pagesat nderkombetare.*
- *Te ngushtone deficit-suficitet ne Bilancin e pagesave.*
- *Te jepte kredi per te lethesuar mbajtjen e kurseve te kembimit te qendrueshme gjate debalancimeve te bilanit te pagesave.*

Ne FMN mund te antarsohen te gjitha vendet qe jane te gatshme ti pranojne rregullat e saja. Nje vend qe antarsohet ne FMN duhet ta bej pagesen ne forme te kuotave, madhesia e kuotave varet nga permasat ekonomike te vendit.

Qdo vend duhet ta ket paritetin e monedhes se saj te shprehur ne ARI. Kjo paraqet sistemin e quajtur *standardi I kembimit te arit*. Ne vitin 1972 vendet ia kthyen shpinen marrveshjes se Bretton Wood-sit per kurset fike te kembimit per shkak te presioneve infacioniste dhe filloj sistemi I kurseve luhatese te kembimit.

SMN-ja pas 1973 (Kriza e naftes, kriza nderkombetare e borxheve)

Kriza e naftes e vitit 1970 ndikoi ne sistemin monetare nderkombetare, qmimet e naftes filluan te ngriten qe ndikuani ne vendet importuese te naftes. Monedhat e norvegjise, SHBA, UK, te cilat kishin rezerva te naftes, u priren te vleresohen ne rapport me monedhat e vendeve ta varura nga importet e naftes. Gjithashtu zhvlersimi I dollarit ne vitet e 70' dergoi ne kerkese me te larte per mallrat amerikane dhe permirsimin e B.P te SHBA-ve. Per shkak te krizes se naftes vlerat e monedhave te vendeve te ndryshme ne rapport me njera tjetren vazhduan te luhateshin ashper.

Viti 1982 eshte konsideruar si fillim I krizes se borxheve ku rreth 20 vende deklaruan se nuk mund ti kryenin pagesat bankare. Tri zhvillime lidhen me krizen e borxheve:
1.shume banka shtuan rezerva te medha per humbjet e mundshme nga borxhi I vendeve ne zhvillim, 2.filloi te shfaqej ne treg I dyte I borxhit te vendeve ne zhvillim dhe 3. rregullimet bankare u ndryshuan per ta bere me te lehte per bankat kembimin e borxheve me investimet ekuivalente ne vendet borxhilli te cilat kembime u quajten kembime me barter.

SMN-ja pas krizes se naftes

Ne vitin 1976 qmimet e naftes u stabilizuan dhe antaret e FMN-s u takuan ne Xhamajka per te disukutuar per te ardhmen e SMN-s, ne kete takim antaret konkluduan qe kthimi I kurseve fikse te kembimit nuk pershtatej me kushtet e ekonomise botore dhe ata rane dakord te lejonin monedhat e tyre te luhateshin ne baze te kerkeses dhe ofertes. Roli I FMN-s ne SMN tash u perqendrua per ti dhene kredi vendeve me qballancim te B.P, gjithashtu ajo sherbente si forum per te biseduar ne lidhje me zgjidhjen e krizes se per gjithshme te borxheve.

➤ 9.2. Argumentet per kurset Luhatse te kembimit

Argumenti I pare I kurseve luhatese te kembimit eshte se ato **sigurojne ekonomine nga shqetesimet ekonomike te jashtme**. Nje argument tjeter te kurseve luhatese te kembimit eshte qe **vendet do te jene te lira te zgjedhin piken e tyre ne kurben e Filipsit**(raporti midis papunesise dhe inflacionit). Nje argument tjeter I kurseve luhatese te kembimit eshte se ato jane me te orientuara **nga tregtia e lire**. Si dhe sistemi I kurseve fikse te kembimit **shmang nevojen** qe autoritetet monetare te **mbajne sasi te medha te rezervave monetare**.

➤ 9.3. Argumentet per kurset Fikse te kembimit

Sistemi I kurseye fikse te kembimit eshte karakterizuar nga **paqendrueshmeria e vlerave te monedhave**, me 1975 nje dollar vlenre 2.5 marka ndersa me 1980 vrente 1.7 marka, me 1987 dollari arriti ne 3.1 marka ndersa ne fund te 1987 ra prap ne 1.6 marka. Kurset fikse te kembimit mund te **shkaktojne masa proteksioniste** sepse politikanet nuk do te jen te gatshme ta rregullojne bilancin e pagesave **nepermjet efektit te te ardhurave**.

➤ 9.4. Mundesia e kompormisit

Ne praktike as KFK as KLK nuk jane treguar te sukseshme. Viteve te fundit jane propozuar nje sere kompromisesh midis KFK dhe KLK, ato komprromise dallojne nga shkalla net e cilien autoritetet do te nderhyjne ne tregjet per te ndikuar ne vleren e monedhes dhe per masen e kooperimit qe kerkohet midis vendeve qe pasqyrohet me konceptet TARGET ZONE dhe REFERENCE ZONE.

1. **Target Zone** – Sistem monetar qe do te lejone vendet e medha te percaktonin nje kufi mbi te cilin monedhat e tyre mund te luhaten ne raport me njera tjetren.

2. Reference Zone – Sistem monetar me I dobet se target zone ne te cilin vendet nuk jane te detyruara te nderhyjne ne treg per te mbrojtur monedhen nga luhatjet ne raport me monedhat e tjera.

ARBETSHOMI

